

Växtpplats för alla

Bygemensamma växthus
i Hamrånge -är det möjligt?

En förstudie

“Målet med förstudien är att undersöka möjligheterna att bygga och långsiktigt drifva ett eller flera större växthus i Hamrångebygden. Syftet är dels att skapa bättre möjligheter för att producera lokala livsmedel, att skapa fler möjligheter till sysselsättning i bygden och också att skapa en naturlig mötesplats för människor som annars kanske inte möts.”

Bakgrund

Arbetskooperativet Fixarna från Hambrunge är ett socialt arbetskooperativ i Hamrångebygden som drivs utan vinstintresse. Fixarna bildades 2013 som en motkraft till nedläggning av Stora Enso i Norrsundet, med hjälp av stöd från bland annat Leader. Arbetskooperativet har idag 7 personer anställda och lika många personer som arbetstränar eller har praktik.

Kooperativet utvecklar och förändrar ständigt verksamheten för att skapa fler arbetstillfällen och de det finns en utbredd önskan från både Fixarna själva, organisationer och privatpersoner om att skapa möjligheter till odling i bygden. Både för att öka andelen lokalt producerade livsmedel men också för att odlingsintresset ökat. Med fler personer i bygden som är födda i andra länder har också intresset för odling vuxit, liksom för Fixarnas verksamhet och behov av mer sysselsättning för personer långt ifrån arbetsmarknaden.

Idéer har diskuterats om att bygga ett eller flera större växthus som kan inrymma odlingar av livsmedel som kan säljas i närliggande butiker/restauranger, men också plats för privatpersoner att hyra/dela på odlingsplatser, att någon entreprenör kan driva en caféverksamhet i eller nära växthusen, och att vi kan samverka med det offentliga för att nå ännu större nytta - skolan i bygden, Arbetsförmedlingen för praktikplatser med flera.

Mål och syfte med förstudien

Målet med förstudien är att undersöka möjligheterna att bygga och långsiktigt drifva ett eller flera större växthus i Hamrångebygden. Syftet är dels att skapa bättre möjligheter för att producera lokala livsmedel, att skapa fler möjligheter till sysselsättning i bygden och också att skapa en naturlig mötesplats för människor som annars kanske inte möts.

Innan ett större projekt söks eller flera parter går samman för att genomföra en byggnation behöver vi dock mer kunskap om en del grundförutsättningar; hur stort är intresset från fler parter än oss själva, hur mycket är andra beredda att investera på kort eller lång sikt i både drift och byggnation, vilken typ av växthus behövs för våra behov och vilken typ av markberedning, el- och vattenförsörjning behövs, vad blir de långsiktiga driftkostnaderna och hur organiserar vi ett sådant här samverkansprojekt för att det ska lyckas bäst.

Denna förstudie ska undersöka hur förutsättningarna ser ut; vilket intresse finns från fler aktörer eller privatpersoner i bygden att samverka kring projektet ”Växtplats för alla” och växthusbyggen, hur mycket skulle byggnation och drift kosta, vilken mark kan användas, vem eller vilka klarar av att driva växthuset/växthusen på lång sikt.

Målet är att ta fram ett första underlag för en strategisk process för att nå det långsiktiga målet. Ta fram förslag på lokal handlingsplan för arbetet med att bygga ett eller flera växthus som kan fungera som ett nav och en inkubator för en lokal livsmedelskedja.

Omvärldsanalys

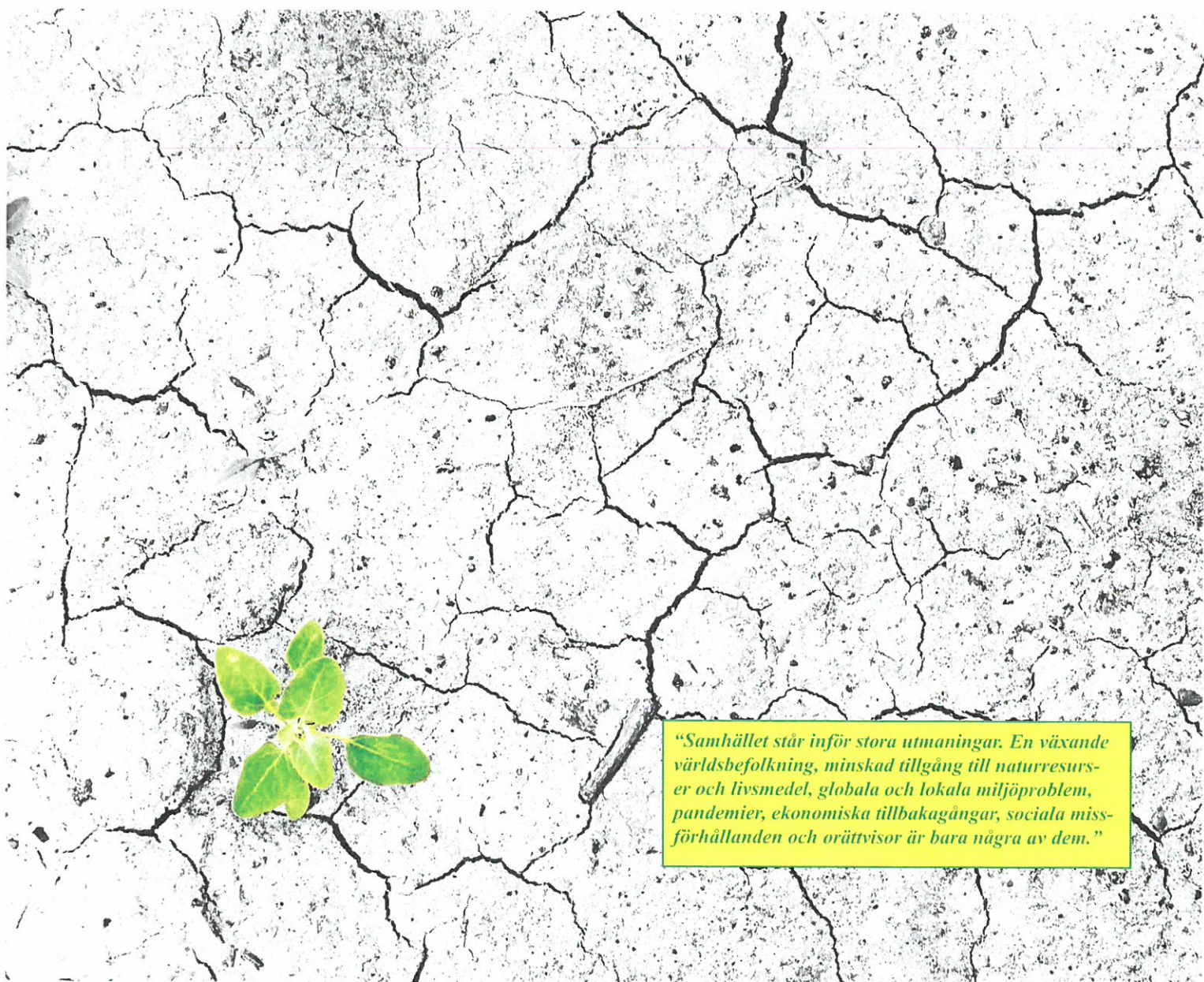
Samhället står inför stora utmaningar. En växande världsbefolkning, minskad tillgång till naturresurser och livsmedel, globala och lokala miljöproblem, pandemier, ekonomiska tillbakagångar, sociala missförhållanden och orättvisor är bara några av dem.

I och med Coronapandemin ställs vi inför nya utmaningar såväl globalt som lokalt. Effekterna kommer förmodligen att bli mycket större och mycket mer långvariga än någon kunnat ana. Vissa saker kommer i bästa fall att återgå till det normala inom några månader medan andra kommer att ta år. Det enda vi med säkerhet kan säga är att världen efter corona antagligen kommer att se väldigt annorlunda ut än världen före pandemin.

Ytterligare ett stort hot mot en framtida levande landsbygd är den sedan länge pågående jordbruksnedläggningen. När antalet brukare minskar

blir enheterna större och jordbruksmark växer igen. Detta leder dels till en ägarkoncentration som gör det svårt att i framtiden återbefolka landsbygden med människor som vill bruka jorden, dels till en förfulning av landskapet och därmed minskad attraktivitet. Särskilt stark är nedläggningstrenden inom mjölk- och grönsaksproduktionen.

Både den nationella och regionala livsmedelsstrategin slår fast att Sverige (och Gävleborg) måste öka sin självförsörjning på livsmedel för ökad säkerhet och av hållbarhetsskäl. Livsmedelsförsörjningen hänger nära ihop med både klimatförändringarna och bristande resurser. Flera rapporter och aktuell forskning visar att det finns stora risker för en nära förestående livsmedelskris på grund av minskad tillgång till olja, en låg självförsörjningsgrad och de pågående klimatförändringarna. Sverige och Gävleborgs län är sårbart och tillhör de sämst rustade områdena i världen.

“Samhället står inför stora utmaningar. En växande världsbefolkning, minskad tillgång till naturresurser och livsmedel, globala och lokala miljöproblem, pandemier, ekonomiska tillbakagångar, sociala missförhållanden och orättvisor är bara några av dem.”

Den regionala handlingsplanen

Länsstyrelsen Gävleborg, Region Gävleborg och LRF Gävleborgs avsikt med den regionala handlingsplanen, kopplad till den nationella Livsmedelsstrategin, är att genom hållbar tillväxt, skapa sysselsättning, bidra till ökad produktion av livsmedel samt ökad produktion av insatsvaror. En ökad livsmedelsproduktion ska även bidra till ökad självförsörjningsgrad och förmåga att hantera olika kriser.

Med livsmedelsproduktion avses i handlingsplanen både produktion av råvaror och livsmedelsförädling. Handlingsplanen består av två övergripande mål samt ytterligare 14 mål med tillhörande åtgärder.

Några av de övergripande målen med regionala handlingsplanen är att:

- produktionsvärdet för den totala livsmedelsproduktionen i länet ska öka med 50 % till år 2030.
- sysselsättningen inom jordbruk och förädling ska öka med 10 procent till år 2030.

Arbetet med Växtplats för alla i Hamrångebygden tar avstamp i Livsmedelsstrategin och vill vara en viktig bidragande länk för att förverkliga den regionala handlingsplanens målsättningar.

Småskalig produktion för ökad livsmedelsförsörjning

Frågorna kring hur maten produceras och samhällets säkrade och långsiktiga livsmedelsförsörjning framstår idag som allt viktigare frågor. Vad som står klart är att livsmedelsproduktionens och distributionens beroende av fossila bränslen måste brytas, och att vi behöver bli betydligt mer självförsörjande med livsmedel lokalt. Här spelar småskaliga producenter en avgörande roll.

De småskaliga producenterna sköter ofta själva flera led i livsmedelskedjan. De producerar råvarorna, lagrar, förädlar, förpackar, distribuerar och marknadsför sina produkter. I det storskaliga systemet däremot svarar oftast olika aktörer för respektive led i kedjan. Jordbrukaren säljer sin spannmål till en privat uppköpare eller till lantbrukskooperationen, som lagrar den. Sedan går den vidare till kvarnen som mal mjöl. Därifrån säljs det vidare till bagerier och så småningom når brödet, ofta med hjälp av bageriets egna bilar, konsumenten i butik eller restaurang.

I en LRF-undersökning som utkom för några år sedan framkom det att av dem som driver småskaliga livsmedelsföretag ägnar sig de flesta både av produktion av råvara och försäljning, och i stor utsträckning även egen förädling. De råvaror som flertalet baserar sin verksamhet på är i fallande ordning; fläsk- och nötkött, biodling, lamm, grönsaker, spannmål, frukt och bär. Majoriteten ägnar sig åt flera olika näringar. Produkterna säljs idag främst direkt från egen gård eller gårdsbutik följt av försäljning genom lokal butik samt torghandel, andelsjordbruk och Reko-ringar.

De största hindren mot att utveckla verksamheten är krångliga lagar och regler, brist på tid samt åldersskäl. De viktigaste skälen för att starta nya småskaligt livsmedelsföretagande är att det finns en marknadspotential och många nya arbetstillfällen.

Växthusodling i Sverige idag

Växthusodling av grönsaker bedrivs i Sverige under väldigt olika förutsättningar. Ett fåtal stora moderna anläggningar har växthusarealer på över 50 000 m² och hela Sverige som sin marknad.

De flesta växthusodlingar räknas dock som små i jämförelse, dvs under 400 kvadratmeter. I de mindre växthusen är ofta tomat som odlas men även andra grödor som gurka, paprika, sallat och kryddväxter är vanliga. Många odlar även grönsaksplantor för utplantering på friland samt hallon och andra bär i växthus. Däremellan finns ett brett spektrum av olika odlingar med vitt skilda verksamhetsidéer. De mindre odlingarna är ofta ekologiska och är ofta ett komplement till frilandsodling. Den ekologiska arealen i växthusodling har mer än fördubblats de senaste 10 åren.

Växthusodlingarna är utspridda runt om i hela Sverige och försäljningen sker ofta på den lokala marknaden, till butiker, restauranger, Rekoringer och marknader.

”Växtplats för alla”

Målsättning med projektet

Projektet har syftet att skapa nya former för samarbeten som gynnar lokal utveckling och skapar nya arbetstillfällen för lokala odlare. ”Växtplats för alla” vill skapa strukturer för samverkan mellan lokala konsumenter och lokala odlare. Utveckla ett distributionssystem för närodlade produkter som kan ge människor i bygden arbeten.

Inom ”Växtplats för alla” ska samtidigt finnas möjlighet till delaktighet i företag eller till eget entreprenörskap för arbetssökande med intresse för jordbruk och lokal matproduktion i olika former. Syftet är också att förena utländska odlarkompetenser med kunskaper i svensk ekologisk växthus- och frilandsodling.

Tanken är att personer som står långt ifrån arbetsmarknaden ska ges sysselsättning inom projektet och en chans att komma tillbaka till arbetslivet. Projektet skulle kunna ge ett tjugotal arbetstillfällen och då ske i samverkan med lokala och regionala aktörer. Dessa kan vara kommuner, myndigheter som Försäkringskassa, Arbetsförmedling eller regionala aktörer som Samordningsförbundet, Region Gävleborg, Coompanion med flera.

Övergripande visioner och långsiktiga projektmål

- Att inom 5 år etablera en ekonomisk fungerande verksamhet för lokal livsmedelsproduktion där lokalbefolkningen, befintliga restauranger och butiker och företag har tillgång till närodlade grödor och andra livsmedel.
- Skapa en lokal mötes- och inspirationsplats kring odling, livsmedelsproduktion och djurhållning
- Leverera ekologiska närproducerade grönsaker och andra livsmedel till butiker, restauranger, offentliga kök samt privatpersoner och företag
- Etablera en social hållbar struktur som motverkar utanförskap i samhället, ökar arbetsförmågan bland långtidsarbetslösa med intresse för ekologisk odling och entreprenörskap
- Skapa lokal hållbar tillväxt och sysselsättning inom livsmedelssektorn
- Utbilda och hjälpa människor som vill starta eget företag inom livsmedelssektorn

En modell för närproducerad mat och säkrad livsmedelsförsörjning

”Växtplats för alla” kan bli ett exempel på en helhetslösning som bygger på social ekonomi, inkludering och positiva synergier. Förutom att vara en möjlig lösning på livsmedelsfrågorna och problemen med utanförskap berör den även områden som konsumtion, hälsa och utbildning. På längre sikt ska verksamheten stå på egna ben och fortsätta utvecklas till en central del i lokalt hållbarhets- och omställningsarbete.

”Växtplats för alla” kan organisera och driva verksamhet inom en lokal livsmedelskedja för närproducerade, ekologiska livsmedel. All vinst från verksamheten ska återinvesteras i verksamhetsutveckling och anställningar av personal. Genom utvecklingen av den sociala ekonomin och de nya verksamheterna skapas nya arbetstillfällen särskilt för nysvenskar, unga och personer som har svårt att få anställning i den ordinarie arbetsmarknaden.

Det sociala företaget ingår som en viktig del i verksamheten vid ”Växtplats för alla”. De lösningar som prövas ska leda till ökad produktion, förädling och försäljning av lokala och ekologiska livsmedel. För att öka produktionen stöts lokala producenter genom bl.a. samordning av logistik för försäljning och distribution och effektivare marknadsföring.

Den största delen av produktionen är tänkt att ske i, och omkring, ett eller flera större växthus på lämplig plats i Hamrångebygden. Här är det tänkt att såväl plantupptragning, växthusodling, frilandodling samt skörd- och beredningsarbete ska kunna utföras. Även medborgare och lokala producenter har en självklar och viktig plats i projektet och kan nyttja fördelarna med en växthusanläggning, som tidigt på säsongen kan tas i drift. Att stötta det lokala näringslivet är en central uppgift för hela projektet.

För att få fram mer förädlade produkter (livsmedel) används produktionsköket i Bergby som en resurs för produktutveckling, tillgänglig för alla lokala producenter och privatpersoner med intresse för lokal mat. För att öka försäljningen kan, förutom leveranser till butiker och restauranger, även försäljning av matlådor och ”fikalådor” till offentliganställda, företag och enskilda erbjudas. ”Växtplats för alla” och Fixarna kan på sikt även arbeta med torgförsäljning och catering-, kafé- och restaurangverksamhet på olika ställen i bygden (utan att konkurrera med befintliga aktörer).

Projektet kan skapa fler lokala utvecklingsmöjligheter

Växthuset/växthusen är tänkta att, tillsammans med produktionsköket, bli centrala och viktiga platser för att förverkliga projektets ambitioner att skapa arbetstillfällen genom byggandet av en lokal livsmedelskedja. I det konceptet ingår även en rad andra förslag och idéer som det parallellt kan arbetas med. Här nedan presenteras några av dessa idéer:

- Iordningställa odlingsbar kommunal mark som brukas av boende, föreningar och sociala företag.
- Skapa ett "Folkets skog och trädgård" – skogsträdgård, skogsbete och djurhållning.
- Skötsel av kommunala trädgårdar, odlingar och grönområden (riktad upphandling)
- "Social supermarket" – mataffär för minskat matsvinn och med låga priser för socialt utsatta grupper.
- En lokal handels- och marknadsplats.
- Leveranser av närproducerad skolmat.
- Utkörning av "Gröna" måltider för äldre.
- Anbud i offentlig upphandling av livsmedel.
- Rådgivning och stöd till lokala livsmedelsproducenter. Både för etablering av nya producenter och för befintliga, t.ex. genom kompetensutveckling.
- Kurs- och utbildningsverksamhet.
- Mikrobryggerier.
- Lokala mejerier och slakterier.
- Tillverkning av ekologisk gödsel. T.ex. värme-kompostering med hjälp av maskar.
- Trädgårds-, skogsbruks- och jordbruksservice. Skötsel av trädgårdar, odlingar och grönområden i kommunen. Arbeten med skogsvård. Detta arbete sker redan idag till viss del.
- Mat- och kulturverksamhet.
- "Grön omsorg".

Projektets hållbarhetsmål

Projektet utgår från de tre hållbarhetsprinciperna samt genomförandet av de Globala målen. Arbetet genomsyrar hela verksamheten och kan genomföras på en rad olika sätt.

Här följer några exempel:

Ekologisk hållbarhet

- Att så långt som möjligt sträva efter att sluta kretsloppen i alla led
- Att odla enligt ekologiska principer
- Att skapa ökat utrymme för biologisk mångfald

Social hållbarhet

- Att skapa tillgång till ekologiska, näringsrika livsmedel för bygdens innevånare
- Att tillhandahålla information, utbildning och växtmaterial för den som vill öka sin självhushållningsgrad genom att själv odla
- Att arbeta för social inkludering

Ekonomisk hållbarhet

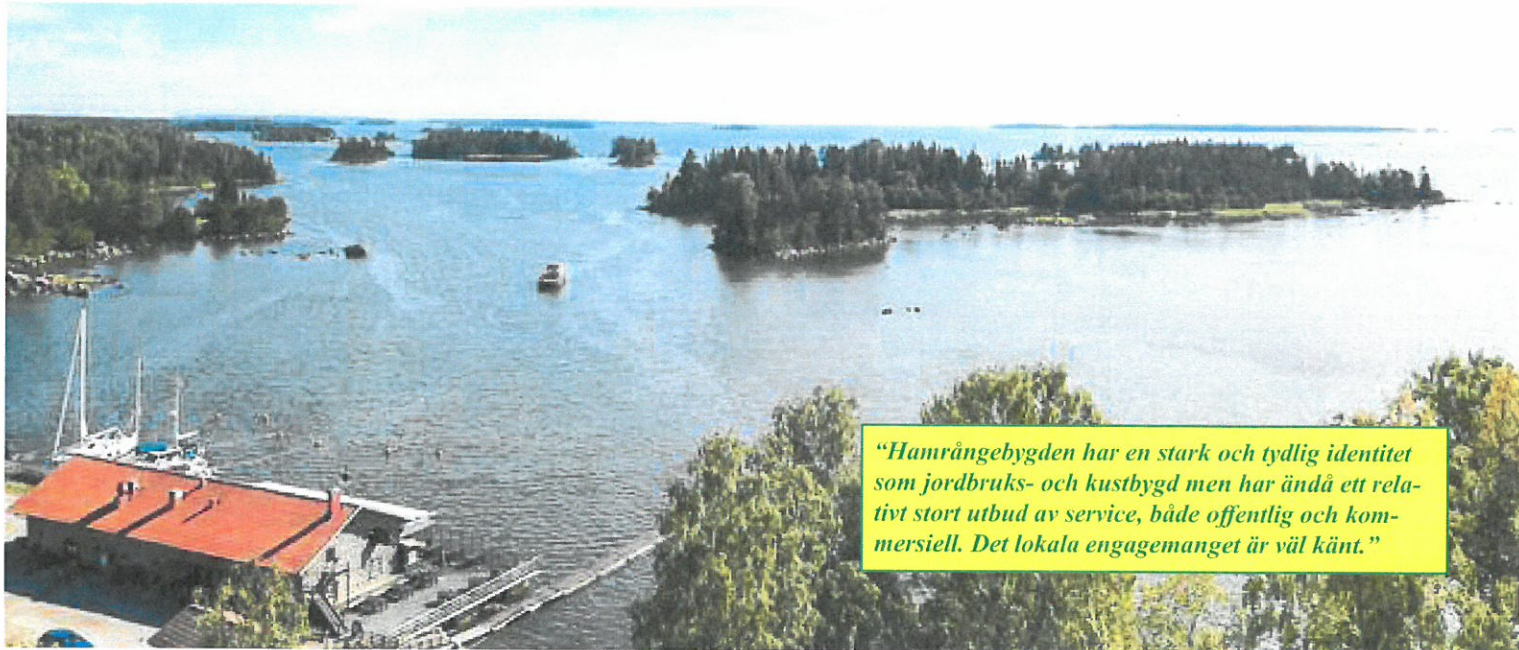
- Att producera ekologiskt och närodlat livsmedel samt plantor till försäljning på ett tids-, resurs- och energieffektivt sätt, samt etablera försäljningskanaler för att skapa långsiktig sysselsättning för lokala odlare
- Att fungera som kunskapscentra och sälja utbildningar till privatpersoner och andra aktörer
- Att skapa nya lokala jobb och hjälpa nya entreprenörer.

"Projekt Växtplats för alla har syftet att skapa nya former för samarbeten som gynnar lokal utveckling och skapar nya arbetstillfällen för lokala odlare. "Växtplats för alla" vill skapa strukturer för samverkan mellan lokala konsumenter och lokala odlare. Utveckla ett distributionssystem för närodlat produkter som kan ge människor i bygden arbeten."

"Projektet utgår från de tre hållbarhetsprinciperna samt genomförandet av de Globala målen."

“Hamrådebygden har en stark och tydlig identitet som jordbruks- och kustbygd men har ändå ett relativt stort utbud av service, både offentlig och kommersiell. Det lokala engagemanget är väl känt.”

Lokala förutsättningar

Hamrådebygden ligger ca 30 km norr om Gävle stad och täcker kommunens norra del. Bygden består av flera olika orter och byar där Bergby är centralort och Norrsundet bygdens historiska industricentrum. Till Hamrådebygden räknas även flera mindre byar, bland annat Axmar, Axmar bruk, Katrineholm och Hamrådefjärden.

Hamrådebygden har ca 3600 invånare, vilket motsvarar ca 4 procent av det totala invånarantalet i kommunen. I omlandet bor ca 650 personer. Största åldersgruppen är 45-65 år.

Hamrådebygden har en stark och tydlig identitet som jordbruks- och kustbygd men har ändå ett relativt stort utbud av service, både offentlig och kommersiell. Det lokala engagemanget är väl känt.

Lokalekonomisk analys (LEA)

För att komma vidare i det senare projektet behöver man skaffa sig en större överblick över hur resurser flödar ut och in ur lokalsamhället idagsläget. Det kan ske med hjälp av bland annat en lokal ekonomisk analys (LEA).

Lokalekonomisk analys (LEA) är en kartläggande och faktabaserad analys som är tänkt att ge en objektiv bild av främst konsumtionen och köpbeteenden i lokalsamhället. Resultatet kan ligga som grund för vilka insatser som kan göras för en framtida utveckling av bygden. En rätt utförd LEA-analys kan visa på läckage i den lokala ekonomin men samtidigt peka ut alla de positiva och medvetna val som lokalbefolkningen kan göra för att skapa sysselsättning och lokal hållbar tillväxt.

En LEA för Hamrådebygden skulle t ex kunna:

- Visa på vad det finns för resurser och behov i bygden
- Titta närmare på vilka inkomster som finns och hur befolkningen använder dem
- Skapa en språngbräda för en lokal plan för ökad lokal matproduktion och hållbar omställning

Enligt uppskattning från tidigare undersökningar så lägger vi i Sverige runt 35% av våra pengar lokalt. Inköp av mat och livsmedel för privatpersoner ligger, i en jämförbar ort, på ca 70 000 miljoner/år. Mycket av denna stora summa skulle kunna komma den lokala ekonomin till del genom ökad lokal matproduktion- och konsumtion. Det skulle samtidigt betyda många nya arbetstillfällen i bygden.

I det fortsatta arbete för projektet ”Växtplats för alla” bör vi genomföra, och utgå från en grundlig genomgång av nuläget, samt bygga vidare på de scenarion och mål som pekas ut av många myndigheter, inte minst Livsmedelsverket och Statens Jordbrukstekniska Institut. Myndigheterna menar, i färsk rapport, att vi inom en femtonårsperiod måste öka vår självförsörjningsgrad med upp till minst 75 % från dagens ca 45-50 %. Det innebär en mängd nya arbetstillfällen inom livsmedelssektorn.

Idag arbetar endast ca 3 % av befolkningen med livsmedelsproduktion. För 70-80 år sedan var motsvarande siffra drygt 70 %. Ett resilient och hållbart samhälle fordrar att vi återigen närmar oss dessa siffror.

Vårt mål till 2030 skulle kunna vara att den lokala livsmedelssektorn i Hamrådebygden till 50 % ska täckas med lokal produktion och förädling. Det innebär samtidigt att antalet arbetstillfällen ökar i samma takt.

Nuläge

Arbetet med förstudien har pågått under hela våren, men arbetet har försvårats och förändrats radikalt i samband med Coronapandemins utbredning och konsekvenserna av det. Framförallt har det påverkat möjligheterna till fysiska möten, studiebesök till andra projektplatser samt annan kontaktskapande verksamhet.

Vi hann med ett offentligt möte på Fyren i Norrsundet i februari, innan utbrottet av Corona. Projektgruppen samt styrelsen har dock träffats vid några tillfällen efter det och projektplanering och inventering av tänkbara platser har fortsatt genomförts vid olika tillfällen.

Intresset upplever vi fortfarande som stort med att komma vidare med projektplaneringen och arbetet att sammanställa förstudien (under de nya förutsättningarna) är i full gång. Förstudien beräknas vara klar under första halvan av september 2020.

Förstudien har landat i slutsatserna att den tänkta avsikten, att öka den lokala livsmedelsproduktionen och skapa möjligheter för ökad sysselsättning förutsätter en satsning på ett eller flera större växthus med centralt läge, samt en intilliggande, lämplig plats, för frilandsodlingar med tillgång till vatten och transportvägar.

Hamrånge-Berg 1:20

Den tänkta "Växtplatsen för alla"

Projektet fick direkt en mer konkret inriktning i och med möjligheterna att arrendera/förvärva fastigheten Hamrånge-Berg 1:20 (1) samt ev intilliggande mark. Totalt avser det ca 2-2,5 ha mark. Fastigheten består av brukad åkermark och är belägen intill Hamrångevägen (gamla E4) vid utfarten från Verkstadvägen och Smedsvägen. Hamrånge Taxi mm har sin verksamhet i intilliggande byggnad och Hamrångeån rinner strax bredvid.

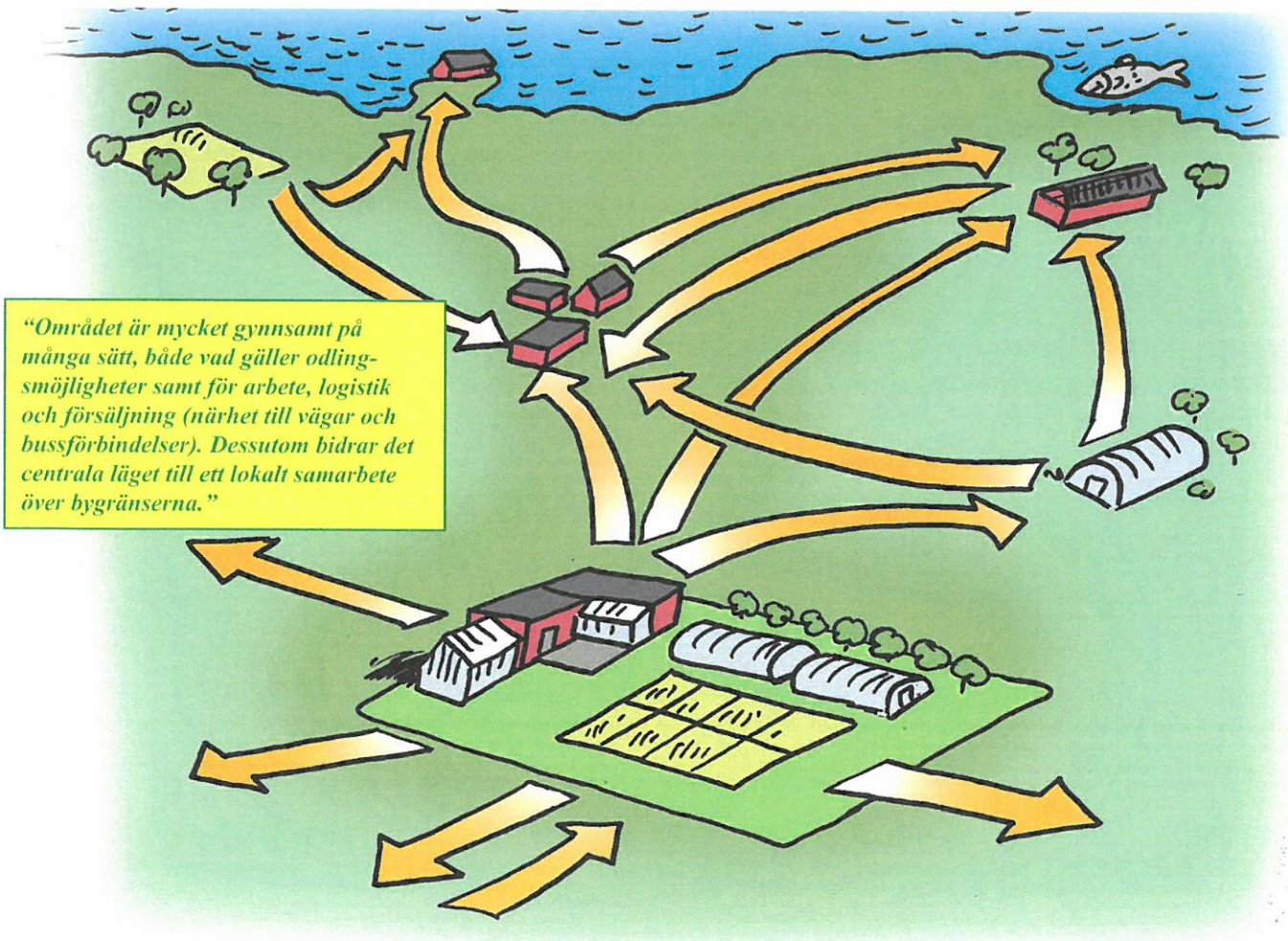
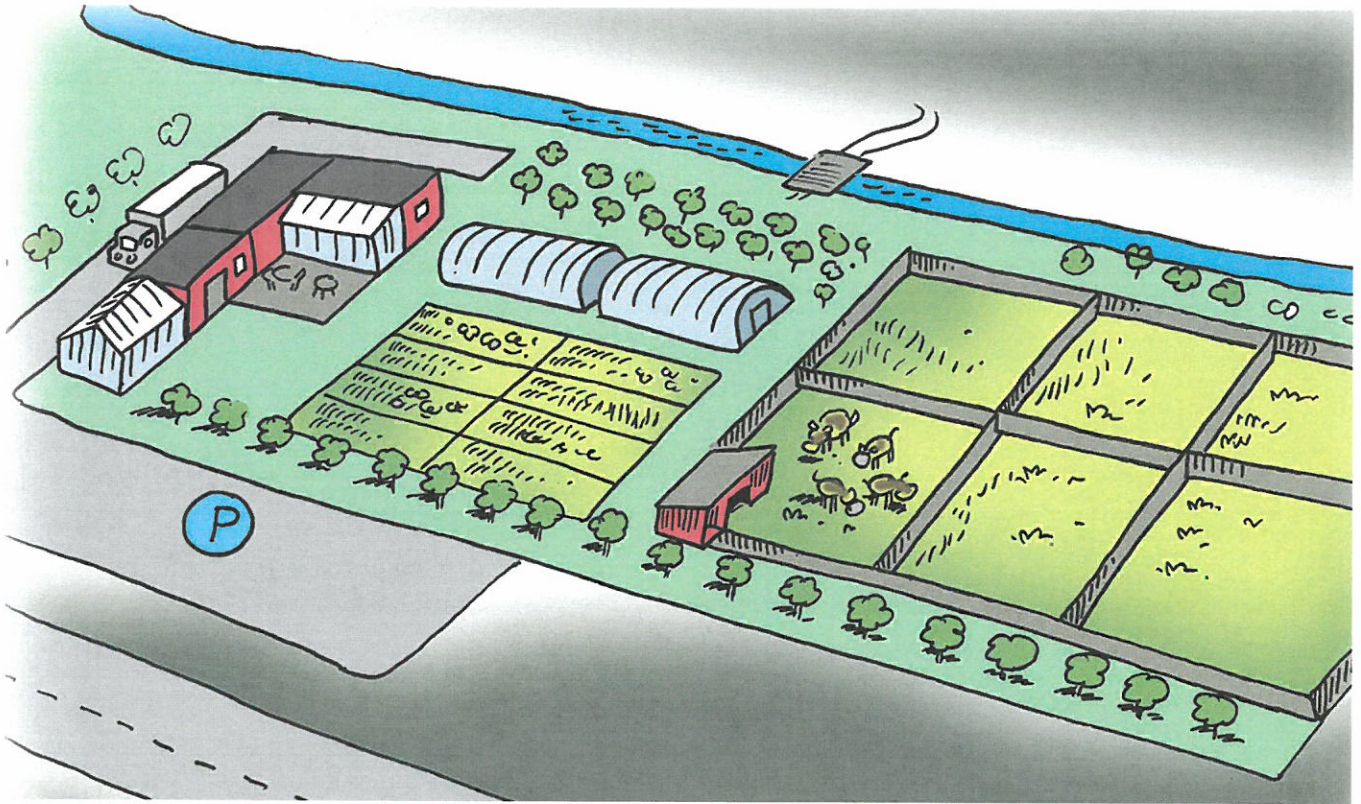
Området är mycket gynnsamt på många sätt, både vad gäller odlingsmöjligheter (öppet soligt läge och närhet till vatten) samt för arbete, logistik och försäljning (närhet till vägar och bussförbindelser).

Fastigheten Hamrånge-Berg 1:20 (1) är till salu för ca 70 000 kr. Nuvarande ägaren är intresserad av att sälja till Fixarna. Ägarna till den intilliggande fastigheten är ännu inte kontaktade.

På denna fastighet ser vi stora möjligheter att snabbt kunna komma igång med såväl frilandssodling som växthusodling. Detta skulle kunna ske genom att, i ett första skede, uppföra ett antal medelstora båg växthus (100-100 m²) samt ett förodlingsväxthus av kraftigare stomme på ca 100 m². Projektgruppen har även hittat en möjlighet att förvärva 3 större, mobila byggbaracker som skulle kunna användas som odlingsrum, personalutrymmen, förråd/lagring samt försäljningsplats.

Skisser på möjliga byggnader, odlingar och lokala samarbetsmöjligheter utifrån fastigheten Hamrånge-Berg 1:20

“Målet är att det inom några år finns en utvecklad verksamhet som har tillräcklig omsättning för att kunna ha anställd personal och deltagare i grupper inriktade mot olika verksamhetsområden, t.ex. odling, förädling, distribution och försäljning. Därefter breddas verksamheten successivt.”

Projektplan

Förslag på projektgenomförande

Som tidigare nämnts planeras den största delen av produktionen (och arbetet med första projekt-delen) att ske i och omkring, ett eller flera större växthus på lämplig plats i Hamrångebygden (förslag är fastigheten Hamrånge-Berg 1:20). Här är det tänkt att såväl plantuppdragning, växthusodling, frilandsodling samt skörd- och beredningsarbete ska kunna utföras.

Avsikten bör vara att inom kort göra en större projektansökan för medel till såväl ett större växthus, redskap och anställda. En grov uppskattning är att det krävs 2,5- 3 miljoner i en första fas. Kostnaderna här är fördelade på både markberedning, inköp av växthus och kringutrustning samt personalkostnader under projektiden.

Målet är att anställa en projektledare på heltid, för att arbeta fram förutsättningar och utveckla verksamheten. Projektledaren ska arbeta i nära relation och med fortlöpande kontakt med styr- och referensgruppen.

Inom projektet ska särskild hänsyn tas till att arbeta utifrån ett jämställdhetsperspektiv där styr- och referensgruppens representation ska bestå av en jämvikt mellan könen och med inslag av representanter bestående av personer med olika etnisk bakgrund där alla olika kompetenser ska komplettera varandra.

Projektledaren ska samarbeta med kommunerna, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, föreningar samt fria grupper och medborgare genom att arrangera träffar där utvecklingsarbetet presenteras och diskuteras och odlingsintresserade

rekryteras. Målet är att det inom några år finns en utvecklad verksamhet som har tillräcklig omsättning för att kunna ha anställd personal och deltagare i grupper inriktade mot olika verksamhetsområden, t.ex. odling, förädling, distribution och försäljning. Därefter breddas verksamheten successivt. Några utvecklingsområden (idéer och konkreta förslag) har redan identifierats och kommer att ingå i en långsiktig plan för de närmaste åren.

Skiss på en tänkbar färdväg 2020 - 2022

Under hösten 2020 färdigställs en större ansökan om utveckling av projektet ”Växtplats för alla”. Ansökan tar höjd för en omfattande satsning och innefattar medel för såväl projektledning, nybyggnationer av större växthus och övriga lokaler, iordningställande av mark samt redskap för att komma igång med en lokal produktion redan våren 2021.

Projektet leds av en anställd projektledare i nära samarbete med ledningen och styrelsen för Fixarna. Till hela projektet bör det också knytas en styrgrupp bestående av människor från såväl Region, Länsstyrelsen, lantbrukets organisationer, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, studieorganisationer mm. Styrgruppen bör aktivt få medverka i projektets styrning, så att modellen byggs upp utifrån behov och önskemål från styrgruppens parter. Till projektet bör också knytas en kundgrupp, bestående av representanter från restauranger, butiker och offentliga storkök.

Såväl styrgruppen som kundgruppen bör ges stort inflytande över projektets inriktning. Bägge grupperna bör möta projekt/verksamhetsledningen minst fyra gånger om året.

Tidsplan:

Höst/vinter/vår 2020-21

- träffar med privatpersoner, lokala grupper och företagare
- föreläsningar/workshop för att locka fler intresserade
- större ansökan till om medel för växthusbygge och projektledning
- snställning av projektledare

Vinter/vår 2021:

- träffar med privatpersoner, lokala grupper och företagare
- föreläsningar/workshop för att locka fler intresserade
- kortare utbildningar (odling- och entreprenörskap)
- planera för, och genomföra upphandling av växthusbygget
- träffar med kommuner, organisationer, myndigheter
- starta förödlingar
- markbearbetning

Sommar 2021

- byggnation av växthus mm
- odlingssäsong på friland
- trädgårdsträffar
- utbildningsdagar
- start av kortare och längre, regionala odlarutbildningar (folkhögskolekurser)
- kulturarrangemang

Höst/vinter 2021

- skördetid
- utbildningar
- förädling, försäljning, livsmedelshantering, förvaring mm
- markberedning
- utvärdering/sammanfattning

Vinter/vår 2022

- regional samverkan
- utbildningar i entreprenörskap
- träffar med kommuner, organisationer, myndigheter för fortsatt finansiering
- workshops, föreläsningar och utbildningsdagar
- arbete med varumärken, marknadsföring mm
- utöka antalet odlingsgrupper
- starta förödlingar
- markbearbetning

Sommar 2022

- odlingssäsong
- trädgårdsträffar
- utbildningsdagar
- kulturarrangemang

Höst/vinter 2022

- skördetid
- praktiskt arbete med förädling, försäljning
- markberedning
- utvärdering/sammanfattning
- planering och uppstart av fortsatt arbete

“Redan till sommaren 2021 kan kortare och längre folkhögskolekurser arrangeras inom projektet. Fyren i Norrsundet kan med fördel fungera som utbildningscentrum.”

SWOT-analys

Styrkor

Sammanhållen bebyggelse - närhet till skola och service
God service i närområdet
Vacker omgivning - öppet landskap, lockar besökare
Närhet till vatten för bevattning och transportvägar
Det finns ett stort offentligt fokus på sociala företag och den sociala ekonomin just nu
Synergieffekter för bygden med både ökad tillgång på närodlade ekologiska och ökade möjligheter till rehabilitering, integration m.m
Gävleborg har idag ett antal väl fungerande sociala företag som kan vara intresserade av att gemensamt bedriva verksamheten inom samma område.
Ekologiska närproducerade grönsaker är en bristvara i länet.
Restauranger i närområdet

Svagheter

Isolerat läge
Få allmänna platser
Kollektivtrafik bristfällig västerut och norrut
Sociala företag/social ekonomi är ett relativt nytt arbetssätt som inte är självklart för alla
Begreppet sociala företag är hos många oklart och kan tolkas med stor variation.
Sociala företag har ofta liten vana vid affärsverksamhet och kan ha svårt att säkerställa lönsamhet
Utmanande att samarbeta med myndigheter om kompetensförsörjning

Möjligheter

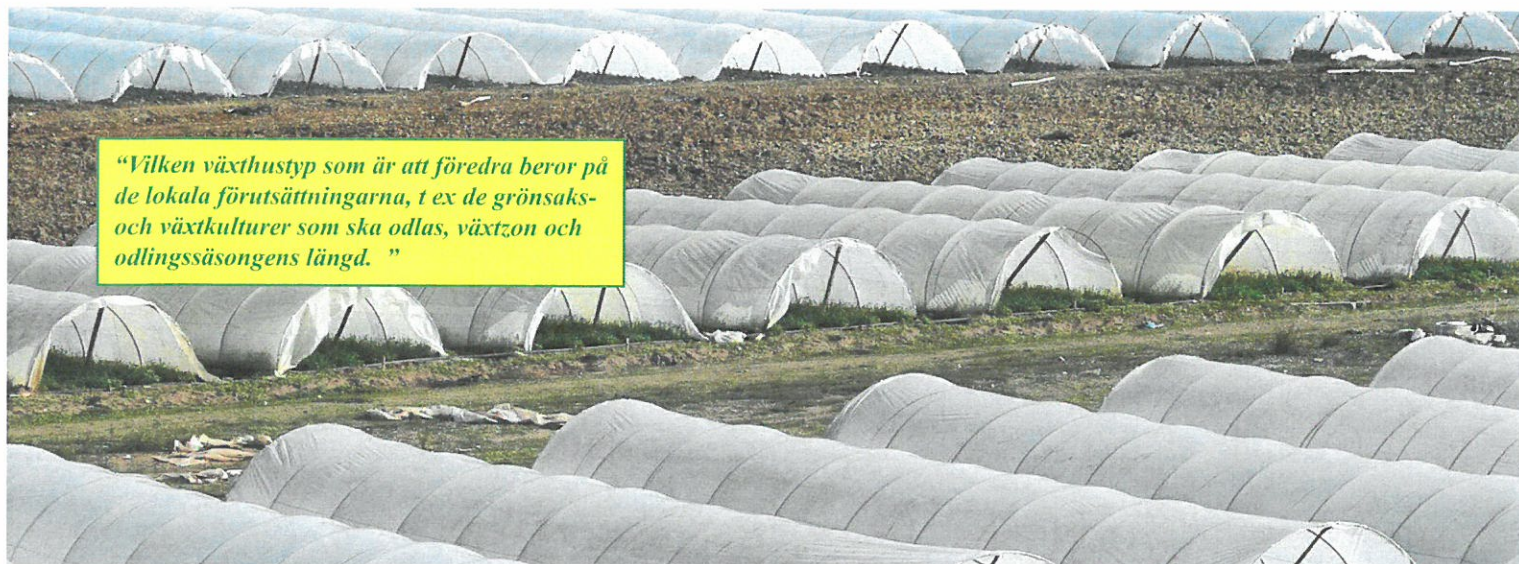
Skapa nya arbetstillfällen och företag
Utveckla nya näringar inom livsmedelsproduktion, turism och rekreation
Goda förutsättningar att odla
Goda förutsättningar för logistiklösningar
Goda förutsättningar för förvaring
Goda förutsättningar för förädling
Kunnig och engagerad styrelse
Fixarna är ett etablerat företag med rutiner
Corona

Hot

Bristande finansiella resurser.
För höga kostnads-/risktaganden
Rekryteringsproblem (personal behövs som har både pedagogisk kunskap, värderingar i linje med sociala företag och gärna odlingskunskap).
Bristande affärsmässiga förutsättningar.
Många personer på plats i växthuset – praktikanter, handledare, arbetstränande osv kräver noggrann organisationsplanering med vem som gör vad, när och var m.m.
Sociala företag kan uppfattas som ett hot för etablerade privata företag.
Minskad - befolkning – minskad servicenivå
Minskade arbetstillfällen lokalt
Minskad kollektivtrafikutbud
Corona

“Vilken växthustyp som är att föredra beror på de lokala förutsättningarna, t ex de grönsaks- och växtkulturer som ska odlas, växtzon och odlingssäsongens längd. ”

Val av växthus

Valet av växthusmodell är en avgörande kostnad i en kommande projektplanering. Man kan välja mellan flera olika typer av stommar och täckmaterial i olika kostnadslägen som i slutändan påverkar både verksamhetens inriktning samt energiförbrukning och odlingsresultat.

Begagnade större växthus kan köpas billigt, och kan vara en god investering, men det kan samtidigt vara både tidskrävande och kostsamt att montera ner, transportera och montera upp växthuset igen.

Ett nytt växthus är betydligt dyrare i inköp och uppbyggnad. De kan däremot, särskilt vid större produktion, ge ett bättre ekonomiskt resultat genom längre odlingssäsong, minskad energiförbrukning och förbättrad kvalitet på produkterna.

I denna förstudie har vi endast haft möjlighet att ge ett ungefärligt riktpreis vid köp av nya växthusmodeller och då bara priset för stomme och ytskikt. Priset för grundsättning för de större växthusmodellerna varierar stort utifrån de lokala, och geografiska förutsättningarna. En jämförelse mellan olika växthus kommer längre fram i dokumentet.

Olika växthusmodeller

Vilken växthustyp som är att föredra beror på de lokala förutsättningarna, t ex de grönsaks- och växtkulturer som ska odlas, växtzon och odlingsäsongens längd. Även växthusets storlek kan avgöra den slutliga utformningen, eftersom vissa konstruktioner bättre lämpar sig till större format.

De vanligaste växthuskonstruktionerna är: sadeltak, venlo, båg/tunnelväxthus, multispän, pulpet

Olika material i stommen

Materialet i stommen på moderna växthus utgörs idag oftast av galvaniserat (förzinkat) stål. Trästommar förekommer i liten omfattning och då främst i stora bågväxthus tillverkade av limträ. Limträbågarna har en mycket bra hållbarhet och ger en stor fri luftvolym inne i växthuset. Nackdelen kan vara att de skuggar mer än stålkonstruktioner under perioder med låga solstånd (vår, höst, vinter).

Olika ytskikt

Precis som vid valet av stomme, bör man lägga stor vikt vid valet av material på ytskiktet (yttermaterialet). Det avgör många grundläggande saker som ljusförhållande, energiåtgång, underhåll, arbetsmiljö, brandskydd, investerings- och driftkostnad, utseende mm.

Det finns olika material att välja bland. Här är de vanligast förekommande:

Polykarbonat

Kanalplattor tillverkade av polykarbonat är ett vanligt täckmaterial på växthus. Polykarbonatens fördelar är att den är slagtålig och motståndskraftig mot brand. I utsatta områden där risken för skadegörelse är stor, är det därför lämpligt med polykarbonat.

Polykarbonat har tidigare haft en tendens att åldras mycket snabbt i UV-ljus, vilket påverkar ljusgenomsläppligheten och medför att plattan efterhand blir guldfärgad. De plattor som säljs idag är dock belagda med ett skyddande skikt, oftast akryl, för att öka plattans motståndskraft mot UV-ljus.

Akryl

Kanalplattor av akryl är mycket hållbara material för växthusbeklädnad. Akryl har mycket god beständighet mot åldrande och har god ljusgenomsläpplighet och isoleringsförmåga (lågt U-värde). Plattorna finns i två- och tre-skiktutförande.

Akrylplattor är dock spröda i jämförelse med polykarbonat och bör därför inte användas på ställen där det finns risk för stenkastning och skadegörelse. Ljusgenomsläppligheten är bättre än för polykarbonat men inte lika god som för enkelglas. En annan nackdel är att akryl brinner lätt och snabbt och är därför inte lämplig i växthus för besökare.

Glas

Glas har också historiskt varit ett av de vanligaste materialen på växthus. Detta eftersom ljusgenomsläppligheten för glas är mycket hög i jämförelse med andra material.

Det är dock viktigt att glaset inte är för skört, vilket kan vara fallet med vissa glas av låg kvalitet. Det sköra glaset går lätt sönder vilket ökar risken för personskador och dyra reparationer och både dyra och tidskrävande saneringar vid skadegörelse.

Plastfolie

Plastfolie blir allt vanligare som täckmaterial i växthus, både i enklare säsongshus och bågväxthushus. Plastfolie används även nu i åretruntväxthus i snörika områden. De plastfolier som finns idag är mycket starka och det som avgör om ett växthus ska klara stora snö- och vindlastar är oftast inte plastfolien utan själva konstruktionen/stommarna på växthuset.

Plastfolie har ingen god isoleringsförmåga i sig men man kan använda plastfolie i 1-skikt eller i 2-skikt med luftspalt mellan, där man maskinellt för in strömmande luft vintertid för att få en isolerande luftspalt. Det fungerar oftast tillfredställande.

Det är viktigt att folien är UV-beständig. Plastfolierna idag har en UV-beständighet på 5–8 år och bör därefter bytas ut. En negativ aspekt är att plastfolierna oftast tillverkas av mineralolja och kan därmed inte återvinnas.

Placering av växthus

Ett väl genomtänkt val av placering av växthus är viktigt. Det avgör till stor del skörderesultatet och även möjligheterna att utveckla verksamheten längre fram. En dåligt placerad, och planerad, byggnad kan också resultera i mycket onödigt merarbete.

Ljuset är mycket viktigt för de flesta grödor, speciellt tomat och gurka,. För att få så mycket ljus som möjligt bör rektangulära hus placeras i öst-västlig riktning. Ett avlångt växthus kommer att släppa in mer ljus från långsidan än från kortsidan. Det innebär att om husetsnock går från norr till söder, kommer det att släppa in mindre ljus än om huset hade placerats i öst-västlig riktning.

Undvik en placering nära skog, eftersom skogen skuggar vid låga solstånd (höst-vinter-vår). Skog i norr är inte lika negativt som i övriga väderstreck på våra breddgrader.

Tänk även på att placera växthuset så att det underlättar transporter, både till- och från växthuset. Det spar många arbetstimmar och gynnar den totala ekonomin i slutändan.

Grundläggning

Vilken grund man väljer avgörs av val av växthus, storlek på växthus, vilka krav på som finns på byggnaden, krav för de tänkta aktiviteterna och odlingarna samt vilka egenskaper marken besitter. En geoteknisk undersökning kan bland annat ge svar på om vilka risker för sättningar som finns, vilken bärförmåga marken har, hur en eventuell schaktning ska gå till, vilka eventuella fyllningar som krävs för att ge stabilitet, jordtryck, tjäldjup mm.

Den vanligaste grundläggningen tidigare var en helgjuten eller murad grundmur. Den vanligaste grundläggningsformen idag för större växthus är plintar med isolerade sockelelement. Denna grundläggning har den fördelen att den är enkel att riva och flytta till annan plats.

Vid vissa verksamheter kan det vara nödvändigt med en helt slät och hårdgjord yta även inne i växthuset. Det är framför allt aktuellt i arbetshallar, försäljningslokaler och liknande. En metod kan vara att gjuta en hel platta men i många

“Viktigt vid planeringen av ett större växthus-bygge är att undersöka tillgången till vatten för bevattning. Det är avgörande på alla sätt, både för odlingen och en ev förädling.”

fall kan det räcka med en golvyta som är belagd annat hårt material t ex betongplattor. Vid en eventuell framtida avveckling av verksamheten underlättar det mycket och är dessutom skonsamt för jorden. En gjuten platta kontaminerar marken svårt och gör den nästintill oduglig att bruka för odling i framtiden.

Uppvärmning

Att värma upp växthus är oftast både dyrt och energikrävande. Större växthus kräver en väl genomtänkt uppvärmning från början för att kunna utnyttjas optimalt under en lång säsong och därigenom ge en långsiktig god ekonomi. Uppvärmningen håller inte enbart en önskad temperatur utan styr även ner luftfuktigheten. Det här ställer stora krav på teknislösningar samt även på personalens kunskaper.

Värmen kan man tillföra växthuset på flera olika sätt. Här nedan följer några exempel: El, Pellets, Flis, Ved, Briketter, Jordvärme, Luft/vatten, Solvärme, Solel, Biogas, Bränslehave, Bioolja mm.

Bevattning

Viktigt vid planeringen av ett större växthus-bygge är att undersöka tillgången till vatten för bevattning. Det är avgörande på alla sätt, både för odlingen och en ev förädling. Exempel på vattenkällor kan t ex vara, brunnsvatten, tillvarataget regnvatten, ytvatten vid åar/vattendrag, dräneringsvatten och (kanske i absolut sista hand) kommunalt vatten.

Vatten är i de flesta sammanhang den tillväxtfaktor som snabbast blir avgörande för växtens överlevnad. Beroende på vilken odlingsteknik man valt och vad som ska odlas, är det olika typer av bevattningstekniker som är aktuella. Det är viktigt att bevattningssystemet är utformat så att växterna blir optimalt vattnade, inte är arbetskrävande och inte tar mycket tid i anspråk.

Det finns flera olika bevattningssystem att välja mellan, t ex , Slang, Sprinkler/dys (dimbevattning), Droppbevattning mm.

1. Tunnelväxthus/odlingstunnel

Det här är det billigaste alternativet av växthus när det gäller mindre modeller. Det finns en mängd olika modeller och olika märken att välja på. Priset varierar och beror på vilken modell man väjer, hur stort man bygger och vilken längd man har på tunnlarna. Odlingstunnlarna bör monteras ner vintertid.

Odling i tunnel ger flera viktiga fördelar för odlaren. En odlingstunnel är en relativt billig investering som ger höjd odlingssäkerhet med ökade skördar. En odlingstunnel förlänger också odlingssäsongen till perioder under vår och höst när man annars inte kan odla på friland.

Tunnelodling medför att odlaren kan producera tidigare primörer, odla mer värmekrävande växter samt odla och sälja färska grönsaker sent in på hösten. Tunnelodlade produkter får dessutom ofta en bättre kvalitet.

I Sverige finns exempel på företag som odlar grönsaker i tunnel som ett komplement till sin friland-

sodling. I svensk odling används tunnlar ofta för odling av bär men det finns till och med företag i södra Sverige som odlar färskpotatis i tunnel för att få en så tidig skörd som möjligt. Det finns också odlare i Sverige som provat att odla sparris i tunnlar.

Fakta:

Storlekar 10-ca 100 m²

Ytskikt: plastfolie

Pris för nyinköp stomme ca 150-450 kr/m²

Fördelar:

Låga inköskostnader

Lätt att flytta

Snabb uppbyggnad

Enkel grundsättning

Kan spridas på många platser/för många personer

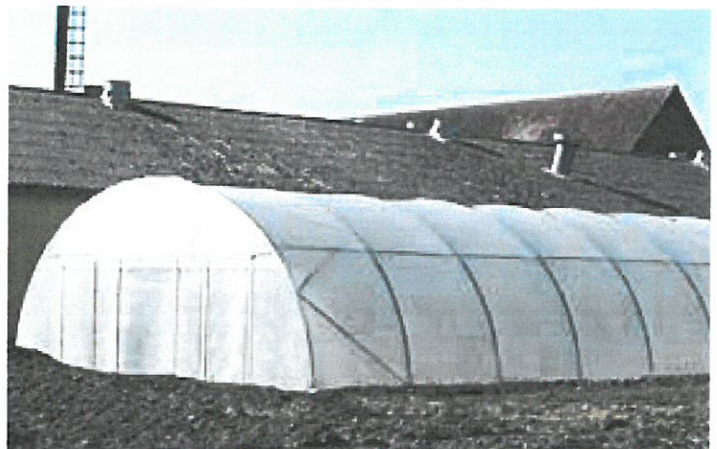
Nackdelar:

Svårt att skapa en kommersiell verksamhet

Begränsat användningsområde

Svårt att organisera

2. Bågväxthus

Ett bågväxthus är en enklare typ av växthus med väggar och tak av plastfolie men med en mer robust bågkonstruktion än en odlingstunnel. Stommen kan bestå av både galvaniserat (förzinkat) stål eller limträ. Bågväxthuset är stationärt och det finns alltid gavlar och dörrar på dessa.

Dessa är dyrare än en odlingstunnel men billigare och enklare i konstruktionen än de större växthusen. De finns också mindre möjlighet att reglera klimatet än i ett större växthus. Konstruktionen med täckta gavlar och dörr gör att det lämpar sig bra för säsongsförlängning

Bågväxthus används ofta för förödling av t.ex. tomat, paprika, gurka, sallat och squash (zucchini). Andra grödor som odlas är spenat, mangold, olika typer av kålväxter som broccoli, huvudkål, salladskål, blomkål, grönkål, kålrabbi, sellerikål (pak choi), men även bönor, okra, kepalök, purjolök, vitlök, och olika kryddväxter.

Fakta:

Storlekar 10-1000 m²

Ytskikt: Plastfolie

Pris för nyinköp stomme ca 250- 600 kr/m²

Totalpris inkl inredning mm ca 600-1000 Kr/m²

Begagnade stommar finns att köpa till bra priser.

Kräver dock köp av nytt ytskikt/plastfolie.

Fördelar:

Billiga i inköp

Billig anläggningskostnad

Relativt enkel grundsättning

Flyttbara

Lätt att avyttra

Låga driftskostnader

Nackdelar:

Årstidsbunden

Snökänsliga

Svårventilerade

Ytskikt måste bytas

3. Större, permanenta växthus

Dessa större växthusmodeller är mycket stabila konstruktioner som uppvärmda klarar vintern bra. De ger ett brett användningsområde under en lång säsong och möjliggör kommersiell produktion på ett helt annat sätt än de tidigare alternativen. Dock är ställen de stora krav på tekniklösningar och personalens kompetens. De kräver även avancerade värme- och ventilationslösningar samt genomtänkta byggnadskonstruktioner. Det är en kostsam och arbetskrävande process även vid en eventuell avveckling av verksamheten.

Fakta:

Storlekar 100 – 1000 m² (eller mycket mer...)

Ytskikt: Kanalplast eller glas

Nytt eller begagnat.

Pris för nyinköp stomme ca 450-650 kr/m²

Totalpris inkl inredning mm ca 1800-2000 Kr/m²

Priset per m² är svårberäknad då det tillkommer kostnader för grundaättning mm. Begagnade finns

att köpa till väldigt varierande priser från ca 250:-/m² och uppåt. Priset beror på om det är nedmonterat eller ej.

Fördelar:

Verksamhet året runt, eller större delar av året

Ger tidiga och längre skördar

Möjliggör en mer kommersiell produktion av många grödor

Möjlighet till kursverksamhet

Väcker uppmärksamhet

Nackdelar

Dyrt att köpa in

Dyr anläggningskostnad

Omfattande grundaättning

Stort skötselbehov

Höga driftskostnader

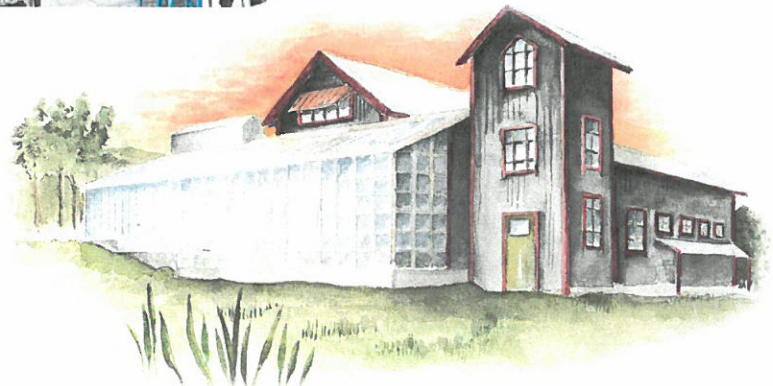
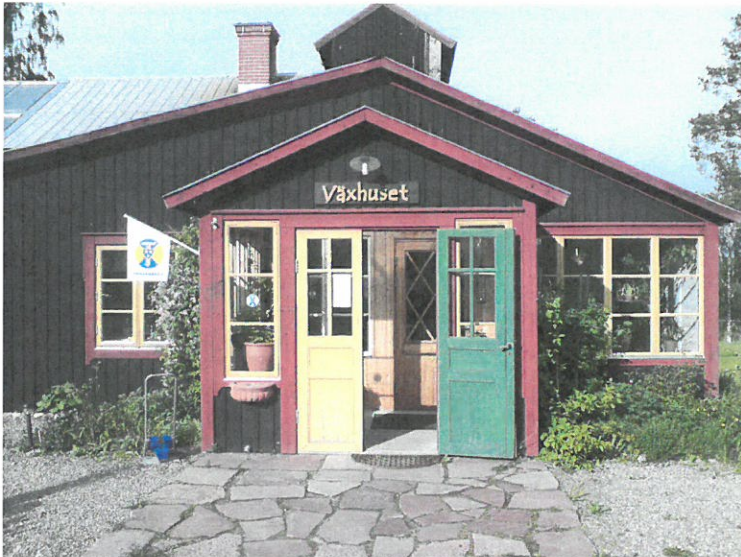
Resurskrävande

Krävande skötsel

Teknikkrävande

Snökänsliga om de står uppvärmda

4. Större aktivitetsväxthus och kretsloppshus

Permanent varmbonade byggnader med större växthusdel. Byggnaderna möjliggör ett brett användningsområde, och kan fungera som lokala och regionala "dragplåster". Det är arkitektoniskt utmanande, och omfattande byggnadsverk som kräver avancerade värme- och ventilationslösningar, vilket innebär dyra byggnationskostnader initialt.

Fakta:

Exempel på liknande byggnader är Växhuset i Söderhamn och Kretsloppshuset i Mörsil. Priset är svårt att beräkna.

Fördelar:

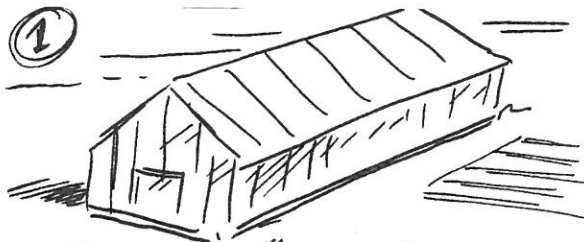
- Stora utvecklingsmöjligheter
- Lokalt "dragplåster"
- Inspirerande lokaler
- Verksamhet året runt
- Energieffektiva
- Kretsloppsfrämjande

Nackdelar:

- Dyrt och tidskrävande att bygga upp
- Dyra driftskostnader
- Personalkrävande
- Ofta beroende av eldsjälar
- Riskerar att bli bidragsberoende

En översiktlig skiss av en SWOT-analys av olika växthusmodeller

STÖRRE UPPVÄRMT VÄXTHUS

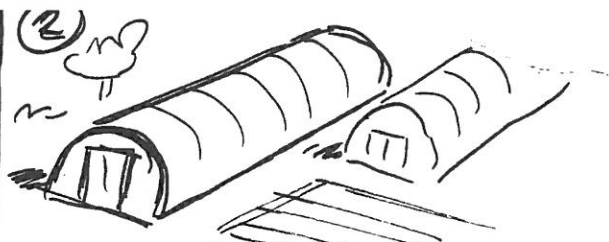
GLAS, ELLER KANALPLAST, NOG ELLER PET.
 KOSTNADER: GRUNDSÄTTNING, MONTERING, FÖRÅ
 DRIFT (UPPVÄRMING), 150 000 - 1 MILJON

FÖRDELAR

- VERKSAMHET
- ÅRET RUNT
- TIDIG SNÖ
- KOMMERIELL OOLING
- KVALITETSAKTHET

NACKDELAR

- DYRT
- STORT
SNÖTILLBEHOV
- TILLSÄN
- PLATSBENÖVN
- SVÄR SNÖTT
- HÖG
DRIFTKOSTNAD
- TEKNIKKRÄVANDE

TUNNELVÄXTHUS

1-ELLER FLORA I OLINA STORLEKAR

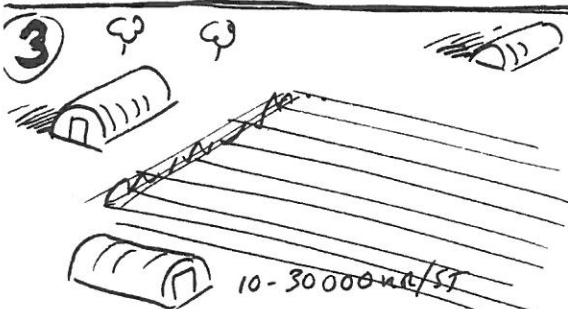
KOSTNADER: MONTERING 30-150 000.
 VINTERSTÖDET (?)

FÖRDELAR

- BILLIGA
- LÄTT MONTERING
- LÄTT ATT FLYTTA
ANENLA
- LÅG DRIFTKOSTNAD

NACKDELAR

- SNÖKÄNSLIGA
- DÄLIG VENTILATION
- PLAST MÅSTE BYTAS
- ~~STOR~~

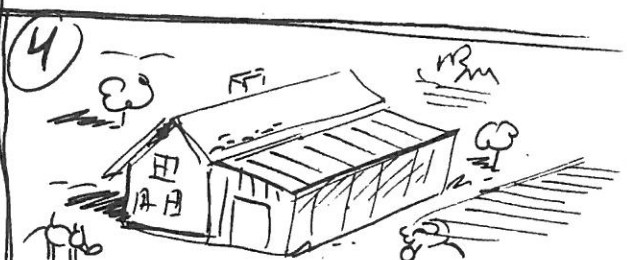
FLERA SMÅ TUNNELVÄXTHUS PÅ
 OLINA PLATSER + STÖRRE FÖRÄNDRING
 OOLINGAR KOSTNADER: INKÖP +
 ANLÄGG. FÖRÖVND.

FÖRDELAR

- LÅG KOSTNAD
- SNABT UPPBYGGNAD
AVVÄNDRING/FLYTT

NACKDELAR

- SVÄRT ATT
FÖR KOMMERIELL
VERKSAMHET
BEGRÄNSANDE

AKTIVITETS/KÖRETSLOPPSHUS (TYP VÄXTHUS)

KOSTNADER: BYGGNATION, DRIFT,
 SNÖTJEL

FÖRDELAR

- SVARAR STORA
UNGENINGS-
MÖJLIGHETER
- INSPIRERANDE
- VERKSAMHET
ÅRET RUNT

NACKDELAR

- DYRA OCH
TIDSRÄVANDE
- HÖGA DRIFT-
KOSTNADER
- PERSONAL-
KRÄVANDE

Bilaga 2:

Andra liknande projekt i länet

Växthusen i Hofors

I Hagaparken har Hofors Kommun uppfört ett större växthus som utgör starten för den verksamhetsutveckling som ska ske i kommunen genom Framtid Haga projekten ”Trädgårdsstaden” och ”Kunskapsstaden”. Växthuset är tänkt att fungera som ett utvecklingscentrum för sysselsättning och rehabilitering, för nyföretagande inom s.k. gröna näringar och för teknikutveckling runt odling av grönsaker och fisk.

Idag arbetar man med fler samhällsnyttiga verksamheter i växthuset. Den första är skapa en ökad sysselsättning för både män och kvinnor där fokus är integration och människor som står långt från arbetsmarknaden. Det andra är växthuset som plattform för att introducera människor på arbetsmarknaden genom socialt företagande, marknadsevent och informationsaktiviteter och ger möjligheterna till entreprenörskap och arbete inom gröna näringar. Här finns även en mötesplats i form av café och restaurangverksamhet där mat och människor möts. Den tredje verksamheten är en avdelning för forskning och utveckling där syftet är att testa och introducera forskningsresultat som kan stödja utvecklingen av gröna näringar.

Växthusen i Högbo

Eko-Växthusprojekt i Högbo är ett samarbetsprojekt mellan Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, Länsstyrelsen Gävleborg, Arbetsförmedlingen, Sandvikens kommun, Hofors kommun och Högbo Bruk Ab.

Projektet startade utifrån ett råvarubehov från restaurang på Högbo Bruk samt ett integrationsprojekt med Sandviken kommun.

Pengar från EU:s landsbygdsfond och länsstyrelsen söktes och växthusbygget påbörjades 2011 och stod klart 2012. I dag är det tre växthus samt frilandsodlingar på området. Ett av växthusen har

efter ett ras byggts om till matsal och konferensanläggning.

Högbo är själva den enda konsumenten av allt som produceras på gården. Ungefär fem ton skördas från frilandsodlingarna. Allt kött från gården går till restaurangen eller så säljs det förädlad i gårdsbutiken.

I dag odlas det olika typer av sallater och örter i det uppvärmda växthuset. Uppvärmningen av det ena växthuset kommer från spillvärmnen som tas från den pelletsvärmare som värmer upp hela brukets byggnader.

Verksamheten går i dag runt med hjälp av egna intäkter enligt hemsidan. Kommunen står för hyror, men försäljningen av varorna sker genom en ideell förening som fungerar som ett socialt företag. Förutom de stora växthusen där det odlas ekologiska grönsaker görs även bröd, ost och så finns det djur och förädling av köttprodukter.

Det är många personer arbetstränar på Högbo bruk. Det sker via olika projekt i samarbete med Länsstyrelsen Gävleborg, Jordbruksverket samt arbetsmarknadsenheten i Sandvikens Kommun.

30-40 personer har i dag en anställning, de flesta delvis subventionerade av lönebidrag från arbetsförmedlingen. Det är personer som står långt från arbetsmarknaden. Utöver de anställda finns ytterligare ett 60-tal personer kvar i olika projekt. De varvar språkstudier med praktik och handledning.

Cirkeln i Järvsö

Cirkeln i Järvsö är en form av ekonomisk förening som odlar och levererar närproducerade grönsaker i Järvsö med omnejd. De odlar främst tomater, gurkor i växthus i dagsläget

Cirkeln i Järvsö drivs idag av Familjen Magnus Hedin & Astrid Wallström och Familjen Leila & Christer Harmsund. Cirkeln har ett mindre antal anställda på anläggningen i Järvsö

Växthusodlingen sker i två separata hus, det största är på ca 900 m² och det mindre på ca 200 m². Odlingssäsongen är från ca mitten på mars till slutet av oktober. De producerar ca 18 000 - 20 000 kg tomater och gurka årligen. Försäljningen sker i första hand till butiker och restauranger i Hälsingland, med egen distribution.

Cirkeln driver i dagsläget även caféverksamheten på Växthusen i Hofors.

Bilaga 3: Medfinansiärer och/eller samverkansparter

Arbetsförmedlingen
Försäkringskassan
Gävle kommun
Leader Gästrikebygden
Region Gävleborg
Länsstyrelsen
Matvärden
Tillväxt Trädgård
Coompanion Gävleborg
SLU i Uppsala
Högskolan i Gävle
Projektet Bioväx
LRF, Movexum
Studieförbund
Folkhögskolor
Utbildningsorganisationer
Lokala föreningar
Sociala företag i länet
samt ett antal andra relevanta aktörer.

Förslag till kakylupplägg för ett större projekt

Kostnader

Löner: Verksamhetsledare 100%, Handledare/utbildningsansv. 50 %, Ekonomi/administration 50%, övriga anställs framförallt med stöd av Arbetsförmedlingen.

Övriga kostnader:

Växthus, uppförande av byggnader, värmekostnader, el, kylanläggningar, transport, inventarier, reseräkning, bevattnings- och odlingsutrustning, fröer, jord, m.m.

Intäkter

Grönsaksförsäljning, livsmedelsproduktion, logistiklösningar, studiebesök, föreläsningar mm
Arbetsträning, praktikplatser, lönebidrag,

Exempel på driftbudgetkalkyl

(Från ett odlingsprojekt i större växthus utanför Göteborg):

Driftskostnader/år:

Lönekostnad (2,3 pers)	1 215 000 kr
Fröer, näring, reparationer mm	170 000 kr
Energi, vatten mm	42 000 kr
Total:	1 427 000 kr

Produktion grönsaker (180 m²):

Odling Sallad, Basilika mm:	3750 kg /år
Växtbäddar, Tomater/gurka:	4500 kg/år

Intäkt försäljning grönsaker:

Basilika/sallad 3750 kg x 350 kr	1 312 500 kr
Tomater/gurka 8500 kg x 50 kr	450 000 kr
Total:	1 762 000 kr

Resultat:

Total	335 000 kr
Förlorad försäljning (10%)	33 000 kr
Vinst/år	302 000 kr

Presentation av Fixarna

Kamratlig anda - ett framgångskoncept

Arbetskooperativet Fixarna från Hambrunge är en ekonomisk förening som startades år 2013. Fixarnas tjänster består av skräddarsydda hushållsnära tjänster utifrån kundens behov.

De har uppdrag inom till exempel parkskötsel, bilvård, lokalvård och man har en egen cykelverkstad. Utöver detta är det Fixarna som driver närbutiken i Hamrångefjärden och Brittass

Marie

Café strax intill närbutiken där man serverar hembakat fika i 50-talsmiljö.

Fredrik Engman är arbetsledare och verksamhetsansvarig sedan oktober 2017. Idag är man 6 anställda och 15 deltagare på Fixarna. Målet är anställning för de allra flesta. Men för att kunna bli anställd så poängterar Fredrik

att det är viktigt att kunna arbeta självständigt och att kunna dra in sin egen lön. Han berättar också att det fungerar så att de som är anställda ska kunna vara ett stöd för de som är inom företaget på arbetsträning. Att vara ett ASF menar Fredrik innebär att varje person inom företaget känner att man får utföra arbetsuppgifter i sin takt. Det är också viktigt att kunden har förståelse för det.

” Jag kan säga på morgonen att jag har jätteont, då vet jag att jag får hjälp. Vi hjälper varann här.”
- Marie

Marie Forsgren har kommit till Fixarna via arbetsträning efter att ha varit sjukskriven med ryggproblem. Hon är anställd sedan oktober 2017 och stortrivs på Fixarna. Maries huvudsakliga arbetsuppgift är att driva närbutiken med allt vad det innebär - göra beställningar, tidningsreturer, plocka fram varor, möta kunderna och så vidare.

Förutom att driva butiken så jobbar

FIXARNA

Startår: 2013

Verksamhet: skräddarsydda hushållsnära tjänster utifrån kundens behov t.ex parkskötsel, bilvård, cykelverkstad, lokalvård.

Webbplats: fixarnahambrunge.com

Marie ibland på Brittass café och med administration.

Marie beskriver att för första gången på länge så fungerar det för henne att jobba heltid. Hon tror att det beror på att hon får förståelse här och om hon har en dålig dag så får hon alltid bärhjälp.

Marie har **Inga-Lill Meijer** till sin hjälp på närbutiken. Inga-Lill har varit på arbetsträning sedan november 2017. Hon trivs väldigt bra och de båda beskriver varandra som bästisar. Marie och Inga-Lill säger att Fixarna som en arbetsplats där alla har förståelse för varandra och att stämningen är bra. På Fixarna får man en betydelse och ett sammanhang på sina villkor. •

MED FINANSIERING FRÅN

Samordningsförbundet
Gävleborg

Växtplats för alla

“Målet med förstudien är att undersöka möjligheterna att bygga och långsiktigt drifva ett eller flera större växthus i Hamrångebygden. Syftet är dels att skapa bättre möjligheter för att producera lokala livsmedel, att skapa fler möjligheter till sysselsättning i bygden och också att skapa en naturlig mötesplats för människor som annars kanske inte möts.

Denna förstudie ska undersöka hur förutsättningarna ser ut; vilket intresse finns från fler aktörer eller privatpersoner i bygden att samverka kring projektet ”Växtplats för alla” och växthusbyggen, hur mycket skulle byggnation och drift kosta, vilken mark kan användas, vem eller vilka klarar av att driva växthuset/växthusen på lång sikt.

Målet är att ta fram ett första underlag för en strategisk process för att nå det långsiktiga målet. Ta fram förslag på lokal handlingsplan för arbetet med att bygga ett eller flera växthus som kan fungera som ett nav och en inkubator för en lokal livsmedelskedja.”

Projektnamn: Förstudie ”Växtplats för alla”
Bygemensamma växthus i Hamrånge -är det möjligt?
Projektledare: Anders Persson
Projektansvarig: Therese Metz/Ulrica Källström
Projektperiod: januari 2020-september 2020
Finansierat av Leader Gästrikabygden

